

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО, ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА
ФІНАНСОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять
для студентів денної та заочної форми навчання,
освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» 081 ПРАВО

Суми

2022

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

денна форма навчання

№ теми	Назва заняття	Практ. (семінар.) заняття, год.
Змістовний модуль 1		
1	Право соціального забезпечення як галузь права України	2
2	Соціальне забезпечення як базова категорія соціальної держави, соціальної політики та права соціального забезпечення. Право на соціальне забезпечення та його гарантії	2
3	Правовідносини по соціальному забезпеченню. Соціальні ризики	2
4	Державні соціальні стандарти та нормативи соціального забезпечення	2
5	Організаційно-правові форми соціального забезпечення	2
6	Страховий стаж у праві соціального забезпечення. Значення трудового стажу	2
Змістовний модуль 2		
7	Правове регулювання пенсійного забезпечення у солідарній системі	2
8	Правове регулювання пенсійного забезпечення у накопичувальній системі	2
9	Страхові соціальні допомоги як вид соціального забезпечення	2
10	Державні (нестрахові) соціальні допомоги як вид соціального забезпечення	2
11	Соціальні послуги як вид соціального забезпечення	2
12	Захист прав осіб та юридична відповідальність у сфері соціального забезпечення	2
Всього за семестр		24
Разом з дисципліни		24

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

заочна форма навчання

№ теми	Назва заняття	Практ. (семінар.) заняття, год.
Змістовний модуль 1		
1	Право соціального забезпечення як галузь права України	
2	Соціальне забезпечення як базова категорія соціальної держави, соціальної політики та права соціального забезпечення. Право на соціальне забезпечення та його гарантії	
3	Правовідносини по соціальному забезпеченню. Соціальні ризики	2
4	Державні соціальні стандарти та нормативи соціального забезпечення	
5	Організаційно-правові форми соціального забезпечення	
6	Страховий стаж у праві соціального забезпечення. Значення трудового стажу	
Змістовний модуль 2		
7	Правове регулювання пенсійного забезпечення у солідарній системі	2
8	Правове регулювання пенсійного забезпечення у накопичувальній системі	
9	Страхові соціальні допомоги як вид соціального забезпечення	2
10	Державні (нестрахові) соціальні допомоги як вид соціального забезпечення	2
11	Соціальні послуги як вид соціального забезпечення	
12	Захист прав осіб та юридична відповідальність у сфері соціального забезпечення	
Всього за семестр		8
Разом з дисципліни		8

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»

Змістовний модуль 1.

Тема 1. Право соціального забезпечення як галузь права України
ПЗ1. Поняття соціального забезпечення. Предмет і метод права соціального забезпечення.

Організаційно-правові форми і види соціального забезпечення.

Функції соціального забезпечення.

Поняття і види принципів права соціального забезпечення.

Система права соціального забезпечення.

Поняття та особливості джерел права соціального забезпечення. Види джерел права соціального забезпечення.

Тема 2. Соціальне забезпечення як базова категорія соціальної держави, соціальної політики та права соціального забезпечення. Право на соціальне забезпечення та його гарантії

ПЗ2. Соціальна держава: поняття, ознаки, моделі, критерії, мета, завдання, принципи та значення. Соціальне забезпечення як складова соціальної політики.

Соціальні зобов'язання держави в сфері соціального забезпечення. Соціальне забезпечення як фундаментальна категорія права соціального забезпечення.

Світові системи соціального забезпечення.

Поняття та загальна характеристика права на соціальне забезпечення. Право на соціальне забезпечення в системі основних прав і свобод людини та громадянина.

Права, що сприяють матеріальному забезпеченню людини в разі втрати чи недостатності трудових доходів. Право на соціальне забезпечення в міжнародно-правових актах.

Гарантії права на соціальне забезпечення.

Тема 3. Правовідносини по соціальному забезпеченню. Соціальні ризики

ПЗ3. Поняття і загальна характеристика правовідносин з соціального забезпечення. Види правовідносин з соціального забезпечення.

Матеріальні правовідносини (пенсійні правовідносини; правовідносини по забезпеченню допомогою, соціальними компенсаціями і пільгами; правовідносини по наданню соціальних послуг у натуральному виді).

Процедурні правовідносини. Процесуальні правовідносини.

Елементи правовідносин по соціальному забезпеченню: суб'єкти, об'єкти та зміст.

Підстави виникнення, зміни і припинення правовідносин з соціального забезпечення. Поняття, ознаки і види соціальних ризиків.

Тема 4. Державні соціальні стандарти та нормативи соціального забезпечення

ПЗ4. Поняття та принципи формування державних соціальних стандартів, соціальних норм і нормативів. Державні соціальні стандарти в Україні як гарантія формування європейського рівня і якості життя. Класифікація соціальних нормативів.

Прожитковий мінімум – базовий державний соціальний стандарт, його значення та мета використання. Визначення поняття «рівня забезпечення прожиткового мінімуму» та його значення при обчисленні розміру соціальних виплат. Правові наслідки незабезпечення доходу особи на рівні прожиткового мінімуму.

Державні соціальні гарантії, порядок їх визначення та затвердження. Поняття і юридичне значення мінімальної заробітної плати. Споживчий кошик як складова державних соціальних гарантій.

Тема 5. Організаційно-правові форми соціального забезпечення

ПЗ5. Поняття і загальна характеристика організаційно-правових форм соціального забезпечення.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Державне соціальне забезпечення.

Недержавне соціальне забезпечення. Види особистих заощаджень на «старість». Недержавне пенсійне забезпечення. Особисте страхування. Соціальний пакет підприємства (установи, організації). Довічне утримання. Родинна підтримка. Благодійність. Волонтерська діяльність. Гуманітарна допомога.

Тема 6. Страховий стаж у праві соціального забезпечення. Значення трудового стажу

ПЗ6. Поняття страхового стажу. Значення страхового стажу в праві соціального забезпечення.

Поняття трудового стажу. Види трудового стажу: загальний, спеціальний, безперервний. Періоди, що включаються в загальний трудовий стаж. Вирахування загального трудового стажу.

Спеціальний трудовий стаж. Вирахування спеціального трудового стажу. Вислуга років як особливий вид спеціального трудового стажу роботи.

Поняття і юридичне значення безперервного трудового стажу. Правила його обчислення. Докази загального і спеціального трудового стажу (документи, показання свідків).

Змістовний модуль 2.

Тема 7. Правове регулювання пенсійного забезпечення у солідарній системі

ПЗ7. Система пенсійного забезпечення в Україні. Поняття і соціальне призначення пенсії. Основні стадії здійснення права на пенсію. Суб'єкти пенсійного страхування в солідарній системі.

Основні умови та особливості пенсійного забезпечення за віком: пенсії за віком, що призначаються на загальних умовах, пенсії за віком на пільгових умовах.

Поняття і підстави призначення пенсії за вислугу років. Пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших категорій осіб, які проходили військову службу або службу в органах внутрішніх справ. Пенсії за вислугу років державним службовцям, суддям, працівникам і прокуратури і митних органів, науковцям, окремим категоріям фахівців інших галузей народного господарства.

Поняття та умови, що визначають право на пенсію по інвалідності. Медичні і правові критерії інвалідності. Види та розміри пенсії по інвалідності.

Поняття, умови та особливості пенсійного забезпечення у зв'язку з втратою годувальника. Особливості призначення пенсій по інвалідності та у зв'язку з втратою годувальника внаслідок трудового каліцтва чи професійного захворювання.

Пенсії за особливі заслуги перед Україною.

Призначення, перерахунок та виплата пенсій у солідарній системі.

Тема 8. Правове регулювання пенсійного забезпечення у накопичувальній системі

ПЗ8. Суб'єкти пенсійного страхування в накопичувальній системі. Особливості формування Накопичувального фонду.

Істотні умови договору страхування довічної пенсії. Види довічних пенсій.

Особливості здійснення виплат довічних пенсій.

Система, принципи та суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення.

Недержавні пенсійні фонди, їх види та органи управління.

Пенсійний контракт та пенсійна схема.

Види пенсійних виплат в системі недержавного пенсійного забезпечення, умови та порядок їх виплати.

Державний нагляд та контроль у накопичувальній пенсійній системі.

Тема 9. Страхіві соціальні допомоги як вид соціального забезпечення

ПЗ9. Допомога з безробіття. Умови і процедура реєстрації безробітних. Особи, що не можуть бути визнані безробітними. Поняття допомоги з безробіття. Умови, що визначають право на допомогу. Диференціація розмірів допомоги з безробіття. Максимальний і мінімальний розміри.

Терміни виплати допомоги з безробіття. Підстави призупинення та зупинення виплати допомоги.

Матеріальна й інша допомога безробітному і членам його родини.

Допомоги з тимчасової непрацездатності: Поняття і види (при захворюванні, карантині, санаторно-курортному лікуванні, протезуванні, по догляду за членом родини). Посвідчення тимчасової непрацездатності. Призначення і виплата допомоги.

Страхові виплати у зв'язку з нещасним випадком і професійним захворюванням.

Допомоги, зумовлені народженням дитини. Процедура і терміни звернення за призначенням допомог. Документи, необхідні для прийняття рішень про призначення кожної з зазначених допомог.

Тема 10. Державні (нестрахові) соціальні допомоги як вид соціального забезпечення

ПЗ10. Поняття та види нестрахової соціальної допомоги. Порядок і умови призначення окремих видів державної соціальної допомоги.

Державні допомоги сім'ям з дітьми. Допомога при народженні дитини. Допомога при усиновленні дитини. Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Допомога на дітей одиницями матерям.

Державна допомога малозабезпеченим сім'ям.

Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам.

Державна соціальна допомога на догляд.

Компенсаційні виплати: працівникам, що знаходяться в змушених відпустках без збереження заробітної плати; особам, що здійснюють догляд за непрацездатними громадянами; на оплату житла і комунальних послуг і ін.

Поняття і види соціальних пільг.

Тема 11. Соціальні послуги як вид соціального забезпечення

ПЗ11. Поняття та принципи надання соціальних послуг. Суб'єкти надання і отримання соціальних послуг.

Класифікація, типи соціальних послуг.

Порядок і умови надання соціальних послуг.

Види, порядок і умови надання соціальних послуг удома. Коло осіб, що мають право на отримання соціальних послуг вдома.

Види послуг, що надаються в стаціонарних установах. Умови і порядок приміщення громадян у стаціонарні установи. Умови оплати соціальних послуг.

Дитячі будинки-інтернати й інші стаціонарні установи для дітей.

Забезпечення інвалідів засобами пересування та протезно-ортопедичними виробами. Види спеціальних транспортних засобів. Загальні і пільгові умови їхнього надання. Умови технічного обслуговування і ремонту спеціальних транспортних засобів.

Соціальна реабілітація та адаптація.

Тема 12. Захист прав осіб та юридична відповідальність у сфері соціального забезпечення

ПЗ12. Поняття захисту, форм та способів захисту прав суб'єктів соціально-забезпечувальних правовідносин. Юрисдикційна та неюрисдикційна форми захисту. Визнання права, примушення до виконання обов'язків та ін. способи захисту.

Особливості та порядок здійснення судового захисту прав суб'єктів соціально-забезпечувальних правовідносин.

Особливості та порядок здійснення адміністративного захисту прав суб'єктів соціально-забезпечувальних правовідносин.

Соціальна відповідальність у сфері соціального забезпечення. Загальнотеоретичний аспект юридичної відповідальності. Юридична відповідальність у праві соціального забезпечення.

Цивільно-правова відповідальність у сфері соціального забезпечення. Адміністративно-правова відповідальність у сфері соціального забезпечення.

Дисциплінарна і матеріальна відповідальність у сфері соціального забезпечення. Кримінально-правова відповідальність у сфері соціального забезпечення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України: навчальний посібник. 5-те вид, перероб. та допов. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 447 с.
2. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 536 с.
3. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Загальна частина: навчальний посібник. Чернігів: ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. 692 с.
4. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Особлива частина: навчальний посібник. Чернігів: ПАТ «ПВК» «Десна», 2018. 1092 с.
5. Ярошенко О. М., Слюсар А. М., Ветухова І. А. та ін. Право соціального забезпечення. Навчальний посібник. Х.: Право, 2019. 376 с.
6. Ярошенко О. М., Прилипко С. М., Слюсар А. М. Пенсійне забезпечення. Підручник. 2-ге видання, перероблене і доповнене. Х.: Право, 2017. 308 с.

Допоміжна література:

1. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України: навчальний посібник. 3-тє доп. та перероб. К.: Атіка, 2006. 380 с.
2. Бурак В. Я., Синчук С. М. Право соціального забезпечення України. Курс лекцій. Львів: ЛНУ, 2003. 208 с.
3. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: навчальний посібник. 2-е вид. переробл. і допов.. К.: Знання, 2008. 663 с.
4. Кошевський В.С., Воробей П.А., Савченко А.В., Семенюк О.О., Колб О.Г. Кримінально-правова охорона соціального та пенсійного страхування: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2017. 154 с.
5. Право соціального забезпечення України: навчальний посібник / Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка; ред. П. Д. Пилипенко. 2-е вид., змін. і допов.. К.: Істина, 2010. 224 с.
6. Право соціального забезпечення: навч. посіб. / авт.: С. М. Прилипко, Г. С. Гончарова, В. В. Юровська, О. О. Конопельцева; за заг. ред. В. В. Жернакова. Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 126 с.
7. Прилипко С.М., Ярошенко О.М., Занфірова Т.А., Аркатов Я.А. Загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні: сучасний стан та стратегія розвитку: монографія. Х.: Право, 2017. 208 с.
8. Сирота І. М. Право социального обеспечения в Украине. Х.: Одиссей, 2003. – 384 с.
9. Чорненький В.І. Конституційно-правовий статус осіб з інвалідністю в Україні: монографія. Х.: Право, 2017. 232 с.
10. Хуторян Н.М., Сімутіна Я.В., Шумило М.М. Правові проблеми трудового та пенсійного законодавства України в контексті євроінтеграції: монографія. Х.: Право, 2018. 256 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Сервер пошукової системи «Законодавство України». – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Сайт Пенсійного фонду України. – Режим доступу : www.pfu.gov.ua/

3. Сайт Пенсійного фонду Російської Федерації. – Режим доступу : www.pfrf.ru/

4. Сайт Міністерства соціальної політики України. – Режим доступу : www.mlsp.gov.ua/

5. Сайт Міжнародної організації праці (International Labour Organization). – Режим доступу : <http://www.ilo.org/>

6. Сайти з каталогами електронних книг. – Режими доступу :
<http://lawbook.org.ua/index.php/component/users/?view=login>
(«Бібліотека юриста»)

http://mirknig.com/knigi/nauka_ucheba/

<http://www.twirpx.com/file/>

<http://arhivknig.com/index.php>

www.textbooks.net.ua

7. Сайти з каталогами електронних статей у періодичних виданнях. –
Режими доступу :

www.lawukraine.com

<http://www.info-prensa.com/> (безкоштовні наукові фахові журнали)

http://justinian.com.ua/about_magazine.php («Юридичний журнал»)

www.law-n-life.ru (журнал «Право и жизнь»)

<http://www.yurclub.ru/> (Журнал «Право:Теория и Практика»)